

presented pedagogical conditions of formation of speech competence of future teachers of foreign language in the course of studying of special disciplines are systematic, scientifically and practically justified. We characterized the contents and methodological preconditions of their implementation in the process of professional preparation of future teachers of a foreign language. The next step will be feasible experimental test of their influence on the results of the formation of speech competence of students.

Key words: pedagogical conditions, speech competence, formation of speech competence of future teachers, process of studying of professional disciplines, professional training.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко Т. Г.

УДК 378.01

І. Є. Галушак

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Наразі українська вища освіта перебуває на новому етапі реформування, суть якого полягає у модернізації всієї системи підготовки фахівців. Приєднання України до Болонського процесу потребують переходу вищої школи на нову концепцію підготовки майбутніх педагогів – кваліфікованих фахівців, які володіють своєю професією, здатні ефективно і творчо працювати на рівні світових та європейських стандартів у мінливих умовах ринку, готові до постійного професійного розвитку, соціальної і професійної мобільності. Розв'язання цього завдання забезпечується реалізацією компетентісного підходу у вищій професійній освіті.

Компетентісний підхід у сучасній парадигмі освіти розглядається як один із напрямів модернізації освіти, оскільки він дозволяє ліквідувати дистанцію між когнітивним, діяльнісним, і особистісним рівнями розвитку особистості.

Компетентісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців підсилює практичну орієнтованість освіти, її предметно-професійний аспект, підкреслює роль досвіду, висуває на перший план не лише інформованість, а й уміння вирішувати життєві та професійні проблеми, акцентує увагу на результатах освіти. За такого підходу як результат розглядається здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях. Компетентісний підхід – це підхід, за якого результати освіти визначаються значущими за межами освітньої системи [4, с. 48–49].

Розвиваючи уявлення, що вже склалися в науці, вважаємо, що під компетентнісним підходом до професійної освіти слід розуміти єдину систему визначення цілей, відбору змісту, організаційного і технологічного забезпечення процесу підготовки на основі виокремлення спеціальних, загальних і ключових компетенцій, які гарантують високий рівень і результативність професійної діяльності.

Зауважимо, що компетентнісний підхід у системі освіти насамперед пов'язаний з концепцією «ключових компетенцій». У зарубіжній освіті однією з найсуттєвішою складовою компетенції виокремлюють уміння, що передбачає і навичку, оскільки оволодіння компетенцією означає здатність використовувати наявні знання і досвід у конкретній ситуації. Тобто дієве вміння (і навичка) не можуть бути ізольовані від компетенції, в рамках якої воно й реалізується.

Компетентнісна парадигма сучасної освіти є предметом посиленої дослідницької уваги сучасних науковців (Я. Герчинський (Польща), Г. Гостенс (Бельгія), Ю. Гриз (Німеччина), А. Маркова (Росія), О. Овчарук (Україна), Е. Шорт (США) та ін).

Багато науковців досліджували сутність компетентісного підходу в освіті та проблеми формування ключових компетенцій фахівців. Ці тенденції можна знайти у працях таких дослідників, як: В. Байденко, В. Вестера, І. Зимньої, В. Зінченка, Н. Кузьміної, А. Маркової, І. Пометун, Дж. Равена, І. Тараненка, Р. Уайта, А. Хуторського тощо. Так, у контексті проведених вітчизняними науковцями досліджень (В. Баркасі, П. Горностай, І. Козич, Г. Копил, Є. Немцова, В. Нечипоренко, О. Савченко та ін.) компетентності визнано ключем до оновлення змісту освіти.

Мета статті полягає в обґрунтуванні основних підходів та концептуальних засад компетентної підготовки майбутнього економіста.

Розкриття сутності проблеми розпочнемо з аналізу основних понять – «компетенція» і «компетентність». Варто зазначити, що в психолого-педагогічній літературі немає єдиної думки щодо розуміння «компетентності» як категорії, її структури і видів. Полеміці підлягають такі поняття, як компетентність і компетенція, ключові компетенції, компетентнісний підхід.

Насамперед звернемось до словникових джерел. Так, за новим тлумачним словником української мови «компетенція» – добра обізнаність із чим-небудь; «компетентний» – який має достатні знання в який-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий [5, с. 305].

В словнику іншомовних слів ми знайшли таке тлумачення цих понять. «Компетенція» – коло питань, в яких дана особа володіє пізнанням, досвідом. «Компетентність» – 1) володіння компетенцією; 2) володіння знаннями, що дозволяють судити про щось. Поняття «компетентний» тлумачиться як: 1) той, хто володіє компетенцією; 2) знаючий, обізнаний в певній галузі [9, с.247].

У науковий обіг поняття «компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід», увійшли з професійної сфери, тому більшість

європейських дослідників розглядають «компетентність» як оцінну категорію, що характеризує людину як суб'єкта професійної діяльності, її здатність успішно виконувати свої повноваження. Виходячи з того, що в перекладі з латинської мови слово «competentia» означає коло питань, з якими людина добре обізнана, має певний досвід, – компетентність у певній галузі трактується як «володіння відповідними знаннями й здібностями, які дозволяють ґрунтовно судити про цю галузь і ефективно діяти в ній» [3, с. 9], тобто компетентність є результатом набуття компетенції.

В. Красвський, А. Хуторський пропонують розвести ці поняття, використовувати їх паралельно, але вкладаючи в них різний смисл: Компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), які є заданими до відповідного кола предметів і процесів та необхідними для якісної продуктивної дії по відношенню до них. Компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до предмета діяльності.

Тобто, компетенцію, за А. Хуторським, потрібно розуміти як задану вимогу, норму освітньої підготовки учня, а компетентність – як його реально сформовані особистісні якості та мінімальний досвід діяльності. Аналогічне розведення понять пропонує А. Дахін, говорячи про освітню компетенцію та освітню компетентність. Освітня компетенція як рівень розвитку особистості учня пов'язана з якісним опануванням змісту освіти. Освітня компетентність – це здатність учня здійснювати складні культуровідповідні види діяльності. Отже, освітня компетентність – це особистісна якість, що вже склалася.

У вітчизняній літературі уживаються поняття «компетентність» та «компетенція». С. Бондар подає таке визначення: «Компетенції – це здатність розв'язувати проблеми, що забезпечується не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів» [7]. С. Шишов визначає компетенцію як загальну здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, набутих завдяки навчанню. «Компетенція не зводиться ні до знань, ні до навичок, бути компетентним не означає бути ученим чи освіченим», – наголошує він [6]. І. Родигіна, провівши глибокий аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури щодо даної проблеми, зазначає, що поняття «компетенція» традиційно вживається у значенні «коло повноважень», «компетентність» же пов'язується з обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю [8]. Тому доцільно в педагогічному сенсі користуватися саме терміном «компетентність».

Українські вчені по-різному визначають поняття компетентності. На думку М. Холодної компетентність – це особливий тип організації предметно-специфічних знань, що дозволяють приймати ефективні рішення у відповідній галузі діяльності. І. Родигіна вважає, що компетентність – це не специфічні предметні вміння та навички, навіть не абстрактні загально предметні мисленнєві дії чи логічні операції, а

конкретні життєві, необхідні людині будь-якої професії, віку, сімейного стану – взагалі будь-якій людині.

Поряд із поняттям «компетентність» використовується поняття «компетенція». С. Холліфорд під компетенцією розуміє здатність, необхідну для вирішення завдань та отримання необхідних результатів діяльності; Е. Зеєр – діяльнісні знання, вміння, навички, досвід, тобто інтеграцію в єдине ціле засвоєних людиною окремих дій, способів і прийомів розв'язування завдань; за Дж. Равеном це інтегрована цілісність знань, умінь і навичок, що забезпечують професійну діяльність, здатність людини реалізувати на практиці свою компетентність, мотивовану здатність; за Г. Ларіоновою – критерій прояву готовності до діяльності. Саме особистісні компетенції дають можливість досягти успішності у професійній діяльності. Відсутність у фахівця розвинених належним чином власне особистісних компетенцій (комунікативність, презентабельність, толерантність, гнучкість тощо) значно знижує рівень результативності та ефективності професійної діяльності. Професійна комунікативна компетентність передбачає насамперед наявність професійних знань, а також загальної гуманітарної культури людини, її вміння орієнтуватись в навколишньому світі, умінь і навичок спілкування [2, с. 48].

Таким чином, якщо компетенція трактується як задана норма, вимога до підготовки фахівця, то компетентність розглядається як сформована якість, результат діяльності, «надбання» студента.

У науці відомі спроби структурувати зазначені поняття, хоча однастайності у поглядах не спостерігається. Наприклад, для одних дослідників компетентність – це єдність когнітивного, предметно-практичного й особистісного досвіду [1]; інші у її структурі виділяють мотиваційний, змістовий та процесуальний компоненти [2, с. 34–46]; зарубіжні дослідники переважно визначають три основних елементи в компетентнісній освіті – знання, уміння і навички, цінності (ставлення); експерти програми «DeSeCo» вважають, що структура компетентності охоплює пізнавальні ставлення і практичні навички, цінності, емоції, поведінкові компоненти, знання і вміння [2, с. 10].

Інтегрування зазначених підходів дозволяє стверджувати про те, що структурними компонентами компетентності можна вважати знання, уміння й навички та ціннісне ставлення.

Значущість знань у структурі компетентності очевидна з огляду на те, що, з одного боку, вони слугують базою для формування умінь і навичок, а з іншого – існує особливий вид знань – про способи діяльності, представлений у формі правил, пам'яток, алгоритмів тощо, який забезпечує процесуальний аспект навчання. Діяльнісний підхід в освіті націлює на оволодіння відповідними умінями і навичками – предметними (спеціальними) і загально-навчальними (міжпредметними), які слугують базою для формування інтегрованої якості особистості – уміння вчитися.

Однак компетентність не зводиться лише до знань, умінь і навичок, оскільки знати, як виконувати ту чи іншу діяльність чи вміти її

виконувати, ще не гарантує бажання працювати, творчого ставлення до роботи.

Професійно-педагогічну підготовку майбутнього економіста доцільно розглядати через поняття «професійна компетентність», яка означає сукупність особистісних якостей, знань, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності. Професійна компетентність є складним поняттям і передбачає єдність фундаментальної або предметної, психолого-педагогічної та методичної компетентностей.

Формування економічної компетентності передбачає засвоєння студентом не окремих, відірваних один від одного елементів економічних знань, умінь та якостей, а оволодіння сукупністю освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер. Це, зокрема, навчальний компонент, що передбачає:

- розвиток теоретичного компоненту економічної компетентності, який забезпечує майбутнього фахівця економічними знаннями, що сприяють успішній організації професійної діяльності та здійснення економічного виховання, створюють основу для формування сучасного економічного мислення;

- розвиток практичного компоненту економічної компетентності майбутнього фахівця, який визначається, насамперед, сукупністю професійних умінь і навичок, що зумовлюють функціональну готовність вирішувати завдання економічної діяльності. Це інформаційно-інтелектуальні, прогностично-проективні, організаційно-регулятивні, рефлексивні, емоційно-вольові уміння і навички;

- розвиток особистісного компоненту економічної компетентності, який утворює такі професійні й особистісні якості, як: професійно-світоглядні (зацікавленість і активність у професійно-економічній підготовці), професійно-поведінкові (вимогливість щодо своєї діяльності), особистісно-значущі (гуманістична спрямованість особистості, адекватна самооцінка тощо).

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що компетентнісний підхід став визначальним у вищій освіті. На нашу думку, використання компетентнісного підходу у ході модернізації вищої освіти є необхідним. Для того, щоб визначити якість підготовки майбутніх фахівців, необхідно знати рівень компетентності в певній галузі. Тому цей підхід потребує змін у поглядах щодо оцінювання, структури, форм, змісту підготовки майбутніх спеціалістів у відповідності до вимог сучасного ринку праці.

Отже, основними способами формування економічної компетентності у майбутніх фахівців економіки є економічна освіта й економічне виховання. Економічна компетентність фахівця має змістову і функціональну специфіку в залежності від характеристик його фахової діяльності, її структура може бути подана у вигляді теоретичного, практичного і особистісного компонентів, які, в свою чергу,

утворюються сукупністю економічних знань, умінь, навичок, якостей і здібностей, що входять до змісту підготовки студентів.

Подальші наукові розвідки у цьому напрямку спрямовуватимемо на поглиблення теоретичного обґрунтування та розробку педагогічної технології формування економічної компетентності майбутнього фахівця економіки.

Список використаної літератури

- 1. Болотов В. А.,** Сериков В. В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8–14.
- 2. Компетентнісний** підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
- 3. Краевский В. В.,** Хуторской А. В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах // Педагогика. – 2003. – № 2. – С. 3–10.
- 4. Матійків І.** Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців / І. Матійків // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2006. – №3. – С. 44–53.
- 5. Новий** тлумачний словник української мови. – у 4-х томах, К.: «Аконіт», II том, 1999. – С. 305.
- 6. Овчарук О.** Перспективи впровадження компетентнісного підходу у зміст освіти в Україні // Педагогічна думка. – 2004. – №3. – С. 3–7.
- 7. Парашенко Л. І.** Технологія формування ключових компетентностей у старшокласників: практичні підходи. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 73–84.
- 8. Родигіна І.В.** Компетентнісно-орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 96 с.
- 9. Словар** иностранных слов. – 18 изд., стер. – М.: Педагогика, 1989. – С. 247.

Галушак І. Є. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх економістів

У статті проаналізовано концептуальні засади компетентної підготовки майбутнього економіста та обґрунтовано доцільність використання компетентнісного підходу у професійному навчанні економістів. Підкреслено, що компетентнісна парадигма сучасної освіти є предметом посиленої дослідницької уваги сучасних науковців.

Автор зазначає, що компетентнісний підхід у сучасній парадигмі освіти розглядається як один із напрямів модернізації освіти, оскільки він дозволяє ліквідувати дистанцію між когнітивним, діяльним, і особистісним рівнями розвитку особистості.

Розглянуто підходи до тлумачень понять «компетентність» і «компетенція», до характеристики рівнів їх сформованості та критеріїв визначення в психолого-педагогічній літературі. Зроблено теоретичне обґрунтування поняття «формування професійної компетентності». Уточнено компонентний склад професійної компетентності фахівців у галузі економіки.

Ключові слова: компетентність, компетенція, компетентнісний підхід, професійна компетентність, майбутні економісти.

Галушчак И. Е. Компетентностный подход в профессиональной подготовке будущих экономистов

В статье проанализированы концептуальные основы компетентной подготовки будущего экономиста и обоснована целесообразность использования компетентного подхода в профессиональном обучении экономистов. Подчеркнуто, что компетентностный парадигма современного образования является предметом усиленного исследовательского внимания современных ученых.

Автор отмечает, что компетентностный подход в современной парадигме образования рассматривается как одно из направлений модернизации образования, поскольку он позволяет ликвидировать дистанцию между когнитивным, деятельностного и личностным уровнями развития личности.

Рассмотрены подходы толкований понятий «компетентность» и «компетенция», к характеристике уровней их сформированности и критериев определения в психолого-педагогической литературе. Сделано теоретическое обоснование понятия «формирование профессиональной компетентности». Уточнение компонентный состав профессиональной компетентности специалистов в области экономики.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, компетентностный подход, профессиональная компетентность, будущие экономисты.

Galushchak I. Competency Approach in the Training of Future Economists

The article analyzes the conceptual foundations of the competent training of a future economist and substantiates the expediency of using the competence approach in the professional training of economists. It is emphasized that the competent paradigm of modern education is the subject of intensive research attention of modern scholars.

The author notes that the competence approach in the modern paradigm of education is considered as one of the directions of modernization of education, since it allows eliminating the distance between the cognitive, activity and personal developmental levels of the individual.

Approaches to the interpretation of the concepts of "competence" and "competence", to the characteristics of levels of their formation and criteria of definition in psychological and pedagogical literature are considered. Competence is understood as a real requirement for the students to master the totality of knowledge, ways of activity, experience, and attitude from a certain field of knowledge, personal qualities that functions in the society, and competence - as the real personality traits of the student and experience.

Theoretical substantiation of the concept of "formation of professional competence" is made. The component composition of professional competence of specialists in the field of economy is specified.

Further scientific investigations in this direction will be directed at deepening the theoretical substantiation and developing the pedagogical technology for forming the economic competence of a future specialist in the economy.

Key words: competence, competence, competency approach, professional competence, future economists.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 373.3-056.34:005.336.2(045)

Т. О. Гладун

**КРИТЕРІАЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ
ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З АУТИЗМОМ В УМОВАХ
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Гуманістична парадигма сучасного суспільства наголошує на праві кожної людини на навчання та розвиток згідно з її можливостями. Найбільш ефективним шляхом включення дитини в суспільство є навчання у школі або в домашніх умовах при наданні ефективної підтримки родині.

В умовах соціально-економічних змін перед освітою постає завдання не лише надати учням певний рівень знань, умінь і навичок щодо основних напрямків розвитку, але й забезпечити здатність і готовність жити в сучасному суспільстві, досягати соціально-значущих цілей, ефективно взаємодіяти і вирішувати життєві проблеми. Особливе значення це має для дітей з аутизмом. Оскільки, симптоми аутизму ускладнюють соціалізацію дитини, засвоєння соціальних ролей, пов'язаних з функціонуванням у різних соціальних інститутах, налагодженням взаємин з оточуючими людьми.

Дослідженням ідей щодо включення осіб із вадами здоров'я у суспільство, розроблених в аспекті сприяння їх соціальному розвитку займалися О. Дікова-Фаворська, Є. Клопота, О. Молчан. Вивченню основ соціально-педагогічної діяльності з цією категорією осіб приділяли увагу Н. Грабовенко, І. Макаренко, Н. Мирошніченко, П. Плотникова, Т. Соловійова, С. Тесленко, О. Хорошайло, О. Шароватова, М. Чайковський О. Рассказова, С. Харченко, К. Волкова, М. Андреева. та